

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO

31/2005 vp

Valtioneuvoston selvitys ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi kilpailukyvyyn ja innovoinnin puiteohjelman (CIP, 2007—2013) perustamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 10 päivänä kesäkuuta 2005 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi kilpailukyvyyn ja innovoinnin puiteohjelman (CIP, 2007—2013) perustamisesta (E 40/2005 vp) ympäristövaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Kimmo Hyrsky, kauppa- ja teollisuusministeriö
- ylitarkastaja Merja Saarnilehto, ympäristöministeriö
- kehitysjohtaja Ilari Aho, Motiva Oy
- ohjelmapäällikkö Ritva Dammert, Suomen Akatemia
- liiketoimintajohtaja Heikki Sundquist, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto SITRA
- johtaja Petri Peltonen, Teknologian tutkimuskeskus Tekes.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Puiteohjelman (Framework Programme for Competitiveness and Innovation, CIP) tavoitteena on EU:n kilpailukyvyyn ja kestäväen kasvun parantaminen painottamalla innovatiivista, tuottavaa, ympäristön kannalta järkevää ja resurssitehokasta lähestymistapaa. Puiteohjelman toimenpitein on tarkoitus pyrkiä seuraaviin ns. ylätavoitteisiin:

- 1) Edistää yritysten, varsinkin pk-yritysten, kilpailukykyä
- 2) Edistää innovaatiotoimintaa mukaan lukien ekoinnovaatiot

3) Edesauttaa kilpailukykyisen, innovatiivisen ja inklusiivisen tietoyhteiskunnan kehittämistä sekä

4) Edistää energiatehokkuutta ja uusien ja uusiutuvien energialähteiden käyttöä kaikilla sektoreilla mukaan lukien liikenne (kuljetustointa).

Jo käynnissä olevan yritysohjelman (Multi-Annual Programme for Enterprise and Entrepreneurship, MAP) lisäksi kilpailukyvyyn ja innovaatioiden puiteohjelmaan yhdistettäisiin:

— Euroopan älykäs energiahuolto -ohjelma (Intelligent Energy for Europe)

— LIFE-ohjelman ympäristöteknologioiden edistämistä koskevat osat

— ICT-ohjelmat Modinis, eContent ja eTen

— joitakin innovaatio-osia tutkimuksen ja teknologian puiteohjelmasta.

Puiteohjelma muodostuu kolmesta alaohjelmasta tai pilarista, joita ovat:

1) Yrittäjyys- ja innovaatio-ohjelma (EIP: the Entrepreneurship and Innovation Programme)

2) ICT-politiikkaa tukeva ohjelma (The ICT Policy Support Programme)

3) Euroopan älykäs energiahuolto -ohjelma (The Intelligent Energy-Europe Programme).

Puiteohjelman toteuttamisvälineinä on useita komission suoraan tai välillisesti hallinnoimia välineitä. Näitä ovat politiikkalinjausten valmistelu, teknologian siirtoon ja uusien teknologioiden levittämiseen tähtäävät projektit, Euroopan investointirahaston hallinnoimat yhteisön rahoitusinstrumentit, erilaisten verkostojen toiminnan tehostaminen sekä tiedon, kokemusten ja parhaiden käytäntöjen levittäminen.

Merkittävin osa budjetista muodostuu rahoitusvälineistä. Loppuosa ohjataan erilaisten projektien (parhaiden käytäntöjen kartoittaminen ja tulosten levittäminen, demoprojektien, tutkimusten, konferenssien jne.) sekä verkostojen toteuttamiseen. Politiikkaa ja sen painopisteitä linjataan työstä saatavien tulosten sekä komission säännöllisesti tuottamien kilpailukykyä kartoittavien asiakirjojen pohjalta.

Ohjelmaluonnoksessa ehdotetaan, että ohjelmaa hallinnoimaan perustetaan toimeenpanovirasto (Executive Agency). Se vastaisi lähinnä projektien suunnittelusta, hallinnoinnista ja eri prosessien teknisestä toteutuksesta. Politiikkalinjaukset olisivat edelleen komission vastuulla.

Ohjelmaan yhdistetään useita EU:n olemassa olevia kilpailukykyyn, yrittäjyyden ja innovoinnin edistämishojelmia tai osia niistä sekä tiettyjä uusia hankkeita. Ohjelman seitsemän toimintavuoden kokonaisrahoitukseksi on suunniteltu 4 212,60 miljoonaa euroa, joista 2 631 miljoonaa osoitettaisiin yrittäjyyden ja innovoinnin edistämishojelmalle (EIP), 801,6 miljoonaa

ICT-ohjelmalle ja 780 miljoonaa energiaohjelmalle.

Valtioneuvoston kanta

Alustavan näkemyksen mukaan valtioneuvosto suhtautuu komission ehdottamaan uuteen kilpailukykyyn ja innovaation puiteohjelmaan myönteisesti. Komission ehdotus jättää vielä avoimeksi tiettyjä kysymyksiä, joihin voidaan ottaa kantaa vasta ehdotuksen yksityiskohtaisemmassa sisällöllisessä käsittelyssä, joka tapahtuu kilpailukykyneuvoston alaisessa kilpailukyky- ja kasvutyöryhmässä.

Ohjelman rakenne

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti suunnitelmaan yhdistää tiettyjä yhteisöohjelmia ja niiden osia yhdeksi ohjelmaksi. Valtioneuvosto kannattaa ympäristöteknologioiden ja ekoinnovaatioiden edistämistä CIP-ohjelman kautta kuten myös Euroopan älykäs energiahuolto-ohjelman liittäminen ohjelman yhdeksi pilariksi.

Kolmelle CIP:n alaohjelmalle on ehdotettu jokaiselle omaa hallintokomiteaa. Hallintokomiteoiden suhteen pitää varmistaa, että ne toimivat mahdollisimman yhdensuuntaisesti. Ohjelman tuottama lisäarvo riippuu myös siitä, miten komission pääosastojen yhteistyö realisoituu alaohjelmien yhteensovittamisessa. Innovatiivisen yrittäjyyden edistämisen tulee olla kolmen alaohjelman läpi kulkeva "punainen lanka".

Ohjelmasynergian osalta tulee varmistaa, että CIP-ohjelma on tiiviisti ja luontevasti vuorovaikutuksessa muiden yhteisön ohjelmien, kuten tutkimuksen seitsemännen puiteohjelman, kanssa.

Ohjelman tavoitteet, toiminta-alueet ja toteutusinstrumentit

Valtioneuvosto pitää komission kokonaisvaltaista lähestymistapaa, kunnianhimoista tavoitteenasettelua ja pyrkimystä integroida erilaisia kilpailukykyyn vaikuttavia toimintoja toisiinsa oikeaan osuneena. Innovaatioiden, ekotehokkuuden ja kilpailukykyyn välisen yhteyden tunnistaminen on oikea valinta. Lisäksi puiteohjelman idea päällekkäisyyksien karsimisesta sekä

horisontaalisesta ja koordinoitusta otteesta on kannatettava.

Kilpailukyvyn puiteohjelman ja muiden yhteisöohjelmien välille tulee saada todellista synergiaa ja koheesiota. Ohjelmaehdotus on hyvä aloite tämän tavoitteen toteuttamiseksi.

Puiteohjelmaa varten suunnitellun toimeenpanoviraston perustamisen yhteydessä tulee varmistaa, että se tuo lisäarvoa kilpailukyvyn ja innovaatioiden edistämiseksi. Ohjelmassa tulisi korostua paremmin palvelualojen edistäminen EU:n talouskasvun lähteenä tulevaisuudessa. EU-tasolla tarvitaan lisää toimenpiteitä, joilla voidaan edistää palvelujen tuottavuuden kohottamista ja palvelumarkkinoiden kehittymistä.

Tuottavuuden ja kilpailukyvyn parantamiseksi komission ja jäsenmaiden tulisi edistää uuden teknologian hyödyntämistä pk-yrityksissä. Eurooppalaisen palvelusektorin uudistaminen teknologia-, palvelu- ja toimintatapainnovaatioiden avulla tulisi olla ohjelman yksi keskeinen painopiste.

Valtioneuvosto katsoo, että ekotehokkaiden innovaatioiden ja ympäristöteknologian käyttöönoton edistämiseksi ohjelmalle tulee asettaa myös ympäristönäkökohdasta riittävän kunnianhimoiset tavoitteet.

Ohjelmaan yhdistetään useita EU:n olemassa olevia kilpailukyvyn, yrittäjyyden ja innovoinnin edistämishajontia tai osia niistä sekä tiettyjä uusia hankkeita. Tästä johtuen ohjelman rahoituksen arviointi on tässä vaiheessa vielä vaikeaa.

Ohjelman budjetista on iso osa varattu Euroopan investointirahaston hallinnoimien pk-yritysten rahoitusinstrumenttien vahvistamiseen. Tästä rahoituksesta merkittävä osa kohdistuu riskirahoituksen tarjonnan vahvistamiseen. Komission esitys on tässä vaiheessa varsin yleisellä tasolla, joten rahavirtojen allokoinnista ja ehdotetun rahoituksen tarkoituksenmukaisuudesta ei vielä saa yksityiskohtaista kuvaa. Yksityiskohdat tarkentuvat käsittelyn edetessä kilpailukyky- ja kasvutyöryhmässä. Siksi kannanmuodostus on tältä osin vielä hyvin alkuvaiheessa.

Yleisesti ottaen pk-yrityksille suunnattua rahoitusta kohdistettaessa tulee huomioida (innovatiivisten) palvelualojen tarpeet. Ekoinnovaatioiden ja ympäristö- ja energiateknologian kehittämiseen ja kaupallistamiseen tähtäävä rahoitus tulee olla myös riittävästi huomioitu ohjelman rahoituksessa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Ympäristövaliokunta yhtyen valtioneuvoston kantaan tukee kilpailukyky- ja innovaationäkökulman yhdistämistä yhdeksi ohjelmaksi siten, että myös ympäristöteknologioiden ja ekoinnovaatioiden edistämiseen pyritään ohjelman kautta. Ympäristöteknologian toimintasuunnitelman (ETAP 2004—2007) keskeisenä tavoitteena on ympäristöteknologian tutkimuksen, demonstraation ja levittämisen tehostaminen. Ympäristöteknologian edistämishankkeet on nyt tarkoitus sisällyttää kilpailukyvyn ja innovaatioiden puiteohjelmaan (CIP). CIP tulee siten muodostamaan jatkossa ympäristöteknologian toimintasuunnitelman keskeisen rahoitusvälineen.

Valiokunta painottaa, että kokonaistavoitteiden, toimeenpanon instrumenttien ja ohjelmien hallinnoinnin kokoamisen tulee johtaa tehokkuuden ja vaikuttavuuden parantumiseen ja resurssien parempaan kohdentumiseen varsinaiseen edistämistoimintaan. Erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten innovaatiotoiminnan edistämisen näkökulmasta yhteisön edistämishajontat ovat perinteisesti olleet hallinnollisesti raskaita ja melko hitaita. Hallinnollisen työn monimutkaisuus ei saisi muodostua ratkaisevaksi esteeksi niihin osallistumiselle. Tällä on Suomen kannalta erityistä merkitystä, koska Suomen ympäristöteknologia-yrityksistä valtaosa on pieniä tai keskisuuria.

Ympäristöteknologian maailmanmarkkinat kasvavat yli 10 prosenttia vuodessa, ja markkinoiden arvo on noin 550 miljardia euroa. Ympäristöteknologian odotetaan muodostuvan yhdeksi keskeiseksi kasvusektoriksi tällä vuosisadalla. Jo nyt ympäristötekniikkaan tehdyt sijoitukset ovat vastanneet yleisiä tuottovaatimuksia. Suomen vahvuuksia ovat olleet teollisuuden prosessiteknologia, teollisuuden ja yhdyskuntien jätevesien hallinta, vesiresurssien hallinta sekä huipputeknologiaan perustuvat ympäristön tilan mittaus- ja monitorointijärjestelmät. Edistyksestä ympäristöteknologiaa ja -osaamista on, ja uuden yritystoiminnan syntymiselle alalla arvioidaan olevan merkittäviä mahdollisuuksia.

Markkinoiden kasvun luomia mahdollisuuksia ja edelläkävijäasemaa ei kuitenkaan ole onnistuttu hyödyntämään ympäristötekniikan viennissä. Suomen ympäristöteknologia-alan työllistävyys ei ole kasvanut valiokunnan saaman selvityksen mukaan lainkaan vuosina 1998—2003. Alalla arvioidaan olevan noin 1 300 yritystä, joiden kokonaisliikevaihto on noin 4,5 mrd. euroa. Viennin osuus on noin 1,2 mrd. euroa. Viimeaikaisessa kehityksessä on huolestuttavaa yritysten vähäinen kasvu, vähäinen uusien yritysten perustaminen ja yritysten pienentynyt tutkimus- ja kehityspanostus.

Valiokunta painottaa, että tehokkaampaa verkottumista ja vientipanostuksia tarvitaan, jotta Suomi ei jää kehityksestä jälkeen. Kansallisin toimin tulee huolehtia siitä, että CIP-ohjelman mahdollisuudet voidaan Suomessa mahdollisimman tehokkaasti hyödyntää.

Valiokunta katsoo, että pienet ympäristöteknologiayritykset tarvitsevat tukea kaupallistamisen ja markkinoinnin kehittämisessä, viennin edistämiseksi ja vientimarkkinoiden tarpeiden ja potentiaalin kartoittamisessa. Yritysten verkottuminen ja kumppanuuksiin perustuvien liiketoimintamallien luominen on tärkeää markkinauskottavuuden saavuttamiseksi kriittisen massan kautta. Yritysrahoitusta tulee määrätietoisesti edistää tukemalla pilottihankkeita ja referenssilaitoksia. Uudet rahoitusmallit ovat tarpeen ympäristöteknologiainvestointien riskien jakamiseksi. Myös kehitysyhteistyössä tulee edistää kestävästä kulutuksesta ja tuotantoa ja köyhyyden poistamista ympäristöteknologian ja ekoinnovaatioiden avulla.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 30 päivänä syyskuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pentti Tiisanen /vas
vpj. Heidi Hautala /vihr
jäs. Christina Gestrin /r
Susanna Haapoja /kesk
Tuomo Hänninen /kesk
Antti Kaikkonen /kesk
Inkeri Kerola /kesk

Kari Kärkkäinen /kd
Jouko Laxell /kok
Heikki A. Ollila /kok
Säde Tahvanainen /sd
Unto Valpas /vas
Ahti Vielma /kok
Pia Viitanen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.